

**Menntamálanefnd Alþingis,
Nefndasvið
v. Austurvöll,
Reykjavík.**

Kópavogi, 21. janúar 2008

Umsögn Greiningar- og ráðgjafarstöðvar ríkisins um frumvörp til laga um leikskóla, mál 287, um grunnskóla, mál 285, um framhaldsskóla, mál 286, og um mentun og ráðningu kennara og skólastjórnenda, mál 288.

Meðfylgjandi eru umsagnir stofnunarinnar um ofangreind lagafrumvörp, sem rýnihópar sérfræðinga hennar settu fram eftir ítarlega skoðun á texta og innihaldi frumvarpanna. Athugasemdir stofnunarinnar byggjast á hlutverki hennar í þjónustu við fötluð börn og fjölskyldur þeirra og á þörfum og réttindum þess hóps, sem sækir stuðning sinn til stofnunarinnar. Því þykir mér rétt að fara nokkrum almennum orðum um stöðu stofnunarinnar og eðli vanda þeirra, sem þangað sækja þjónustu.

Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins starfar skv. lögum nr. 80/2003, en í 1. grein laganna kemur eftirfarandi fram: “Markmið laga þessara er að tryggja að börn með alvarlegar þroskaraskanir sem geta leitt til fötlunar fái greiningu, ráðgjöf og önnur úrræði sem miða að því að draga úr afleiðingum röskunarinnar, enn fremur að tryggja öflun, viðhald og miðlun fræðilegrar þekkingar á þessu sviði. Í þessum tilgangi skal á vegum ríkisins starfrækt stofnun, Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins sem þjóni landinu öllu”.

Í 8. grein laganna kemur eftirfarandi jafnframt fram: “Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins fer þó með eftirfylgd og ráðgjöf til lengri tíma vegna einstaklinga með óvenjuflóknar eða sjaldgæfar fatlanir og þroskaraskanir og sérhæfð vandamál tengd fötlun þeirra”.

Greiningarstöðin er þannig meginþekkingar- og greiningarstofnun ríkisins á sviði fatlana barna, sem löggjafinn hefur lagt á ríkar skyldur. Nánast öll börn á landinu með alvarlegar fatlanir, svo sem þroskahamlanir, einhverfu og skyldar raskanir og hreyfihamlanir, eru skjólstæðingar stofnunarinnar hvað varðar greiningu, ráðgjöf og eftirfylgd. Það er með þennan hóp huga sem umsögn Greiningarstöðvar er sett fram.

Varðandi skjólstæðingahóp stofnunarinnar segir um í lögnum: “Með fötlun er átt við það ástand sem skapast þegar einstaklingur þarf fjölþætta þjónustu og aðstoð til langframa vegna alvarlegrar þroskaröskunar eða annarrar röskunar á færni”.

Skjólstæðingar Greiningarstöðvar eru því börn með viðtækan og langvinnan vanda, sem nær langt út fyrir almenna erfiðleika í bóklegu námi með hefðbundinni skólagöngu. Fötlun þeirra snertir flesta þætti daglegs lífs þeirra og fjölskyldna. Í flestum tilvikum er þörf á þjálfun ýmissa færnisþátta (t.d. talþjálfun, iðjuþjálfun, sjúkraþjálfun), sem við núverandi aðstæður þarf að sækja út fyrir skólakerfið, oftast á ábyrgð foreldra. Þá er algengt öll uppvaxtarárin að fatlað barn geti ekki verið á eigin vegum eftir að skóla lýkur á hverjum degi og því er oft þörf á heilsdagsskóla alla skólagöngu barnsins. Þá þurfa oft að koma til vistunarúrræði eins og skammtíma vistanir og stuðningsfjölskyldur, vegna álags á fjölskyldu og systkini, og aðstoð og þjálfun í félagslegum samskiptum.

Það er brýnt að skilgreina réttindi þessara barna og fjölskyldna þeirra á hinum ýmsu skólastigum. Nær undantekningalaust geta þau ekki vegna fötlunar sinnar fylgt aðalnámsskrá og þurfa því einstaklingsnámskrá sem tekur mið af þroskastöðu þeirra og getu hverju sinni. Þegar til staðar er líkamleg fötlun, þarf að tryggja að skólabyggingar geri þeim kleift að komast leiðar sinnar um skólahúsnæði. Þegar til staðar eru erfiðleikar í aðlögun og hegðun þarf að vera til þekking og aðstaða til að beita aðferðum atferlismótunar.

Svona mætti reyndar lengi halda áfram um hinar ýmsu hliðar á þeim vanda sem fötluð börn og fjölskyldur þeirra standa andspænis í lífi sínu. Það hýtur því að vera keppikefli að við setningu laga sem ná til allra skólastiga sé hugað sérstaklega að því að vel sé séð fyrir þörfum þessara barna þannig foreldrar þeirra þurfi ekki í endurtekin skipti alla skólagöngu þeirra að berjast fyrir rétti þeirra og vera í óvissu um menntunarúrræði barna sinna nær alla skólagöngu þeirra.

Mér væri sérstök ánægja að fá tækifæri til að kynna frekar fyrir nefndarmönnum þarfir þessa hóps og þau úrræði, sem samfélagið þarf að hafa til reiðu til að létta göngu þeirra og bæta horfur þeirra til sjálfstæðs lífs á fullorðinsárunum.

Virðingarfyllt,

Stefán J. Hreiðarsson, sérfræðingur í fötlunum barna,
forstöðumaður Greiningar- og ráðgjafarstöðvar ríkisins

Umsögn Greiningar- og ráðgjafarstöðvar ríkisins um frumvarp til laga um leikskóla.

Þingskjal 321 – 287. mál.

Á Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins er til staðar þekking á margvíslegum fítlunum barna, svo og á aðferðum sem hafa verið þróaðar til þess að stuðla megi að sem mestum framförum í þroska og hegðun á leikskólaárunum. Greiningarstöð veitir sérfræðingum sveitarfélaganna, starfsmönnum leikskóla, svo og foreldrum, ráðgjöf og fræðslu um tiltekna fatlanir og aðferðir til íhlutunar, sem á sér að mestu leyti stað innan leikskólans. Í ljósi þessa vill Greiningarstöð koma á framfæri eftirfarandi álit og athugasemdum við fyrirleggjandi frumvarp til laga um leikskóla.

Ýmsar breytingar sem fram koma í frumvarpinu teljum við vera til hagsbóta þegar horft er til skjólstæðingahóps okkar. Ein þeirra er sveigjanleiki varðandi lok leikskólanáms og upphafs náms í grunnskóla, þar sem lítið verði til félagsþroska og námsframvindu í því sambandi, eins og fjallað er nánar um í athugasemdum sem fylgja frumvarpinu. Það er jákvætt að kennsla og nám sé nú skilgreindur hluti af leikskólastarfinu til jafns við umönnun og uppeldi. Einnig fögnum við því sem fram kemur í athugasemdum sem fylgdu einstökum greinum frumvarpsins, að hugmyndafræði snemmtækrar íhlutunar verði höfð að leiðarljósi í leikskólastarfinu og að nánar verði kveðið á um þetta í Aðalnámskrá leikskóla. Önnur nýmæli sem við fögnum varða þagnarskyldu starfsfólks, símenntun, rými fyrir sérfræðiþjónustu, áherslu á að sérfræðiþjónusta fari fram innan leikskólans, aukin tengsl leikskóla og grunnskóla, aukna möguleika foreldra til virkrar þátttöku í starfsemi leikskólans, aukna áherslu á eftirlit og mat á gæðum leikskólastarfs og meðferð ágreiningsmála.

Tillögur að viðbótum eða breytingum við einstaka greinar hér að neðan eru skáletraðar.

2. gr.

Við gerum athugasemd við notkun hugtaksins „andlega“ í b. lið þar sem það gæti haft skírskotun til enska hugtaksins „spiritual“ og leggjum til að b. liður verði orðaður sem hér segir: að hlúa að *vitsmunalegum-, tilfinningalegum- og líkamlegum þörfum* hvers og eins svo að börnin fái notið bernsku sinnar.

6. gr.

Frumvarpið gerir ráð fyrir að leikskólastjóri, aðstoðarleikskólastjóri og leikskólakennari hafi menntun leikskólakennara. Í þennan hóp viljum við bæta *sérkennslustjóra*. Það er grundvallaratriði að sá aðili hafi a.m.k. slíka menntun til þess að fagleg sérkennsla fari

fram innan leikskólans og að forsendur séu fyrir hendi til þess að nýta og fylgja eftir utanaðkomandi ráðgjöf.

8. gr.

Fram kemur að símenntun starfsliðs verði í sem bestu samræmi við áherslur leikskóla, sveitarfélags og skólanámskrár. Hér teljum við mikilvægt að kveðið verði sérstaklega á um símenntun þeirra sem starfa með börnum með sérþarfir, en þá er bæði átt við börn með fötlun og langveik börn. Starf með þessum börnum krefst sérþekkingar auk þess sem nauðsynlegt er að fylgjast með þróun og framförum á þessu sviði. Tillaga um viðbót við þessa grein: *Áætlun um símenntun skal einnig miða að því að efla sérþekkingu og sérhæfingu þeirra sem starfa með börnum með sérþarfir.*

9. gr.

Í þessari grein kemur fram að foreldrar skulu gæta hagsmuna barna sinna og hafa náið samráð við starfslið leikskóla. Þegar í hlut eiga foreldrar barna með sérþarfir teljum við mikilvægt að tryggja að tekið sé tillit til óska þeirra um atriði sem lúta að sérþörfum barnsins. Við leggjum því til eftirfarandi viðbót við þessa grein: *Eigi í hlut foreldrar barna með sérþarfir skal tekið tillit til óska þeirra um innihald og aðferðir sérkennslu.*

Þar sem talað er um túlkun fyrir foreldra sem ekki tala íslensku eða nota táknmál kemur fram að skóli skuli leitast við að tryggja þeim túlkun. Hér leggjum við til að kveðið verði fastar að orði og standi: *... skal skóli tryggja þeim túlkun ...*

16 gr.

Tekið er fram að í skólanámskrá skuli gerð grein fyrir samstarfi milli leikskóla og grunnskóla. Í því sambandi teljum við mikilvægt að tryggja að innihald og aðferðir sérkennslu, sem barn hefur notið í leikskólanum með góðum árangri, verði áfram hafðar að leiðarljósi í grunnskólanum.

18. gr.

Fram kemur að leikskóli meti með kerfisbundnum hætti árangur og gæði skólastarfs. Í þessu sambandi er m.a. mikilvægt að líta til mats á árangri sérkennslu og bregðast við fyrstu merkjum um að kennsluáðferðir skili barni ekki tilætluðum árangri.

21. gr.

Í þessari grein er fjallað um skipulag sérfræðiþjónustu og tekið fram að stuðlað skuli að því að hún geti farið fram innan leikskólans. Við teljum nauðsynlegt að áréttta hvaða sérfræðiþjónustu er átt við hér og tiltaka þá m.a. talmænafræðinga, iðuþjálfara og sjúkraþjálfara, en mörg börn með sérþarfir hafa þurft að sækja þjónustu þessara sérfræðinga út fyrir leikskólann og af þeim sökum hefur oft reynst erfitt að samþætta hana þeirri þjónustu og sérkennslu sem börnin njóta í leikskólanum.

22. gr.

Þjónusta þessi skal fara fram *af fagmenntuðu fólki* og undir handleiðslu sérfræðinga. Með þessari viðbót viljum við áréttta að sú þjónusta sem börn með sérþarfir njóta í leikskólanum geri kröfur til sérþekkingar og því sé mikilvægt að hún sé í höndum fagmenntaðs fólks sem jafnframt njóti handleiðslu. Þessu til viðbótar er mikilvægt að *sérkennsla byggji, svo fremi sem kostur er á gagnreyndum aðferðum (evidence based practices) og reglubundnu mati á árangri einstakra barna (sbr. 18. gr.).*

Leikskólastjóri/sérkennslustjóri skal samræma ... (sbr. aths. við 6. grein).

Við teljum til bóta að í frumvarpinu skuli tiltekinn ákveðinn aðili sem skuli samræma störf þeirra sem fara með málefni einstakra barna er lýtur að sérfræðiþjónustu. Í samstarfi Greiningarstöðvar og sérfræðiþjónustu nokkurra sveitarfélaga hefur verið að móta stöðvinnuregla í því sambandi sem lýtur að *stofnun svokallaðra þjónustuteyma og fyrirkomulagi þeirra*. Þar sem þessi teymi hafa verið stofnsett gegna þau lykilhlutverki í því að móta, samræma og samhæfa þjónustu allra þeirra sem tengjast barninu í samstarfi við foreldra, sem jafnframt sitja í teyminu. Það er tillaga okkar að þessum þætti verði gerð sérstök skil í væntanlegri *reglugerð* um starfsemi leikskóla, þar sem einnig verði fjallað um *verkaskiptingu og ábyrgð ráðgefandi aðila ríkis og sveitarfélaga og annarra sérfræðinga sem koma að málefnum barna með sérþarfir*.

Kópavogi 16. janúar 2008

Sigríður Lóa Jónsdóttir

Sigríður Lóa Jónsdóttir, sálfræðingur, fagsviði einhverfu og skyldra raskana

Sigríður Lóa Jónsdóttir

Áslaug Melax, leikskólasérkennari, fagsviði einhverfu og skyldra raskana

Helga Kristinsdóttir, sálfræðingur, fagsviði þroskahamlana

Helga Kristinsdóttir

Þórunna Halldórsdóttir, þroskaþjálfari, fagsviði hreyfi- og skynhamlana

Þórunna Halldórsdóttir